

БОРОТЬБА ЗА ОБМЕЖЕНІ РЕСУРСИ ЯК ПІДГРУНТЯ ВИНИКНЕННЯ ВІЙСЬКОВИХ КОНФЛІКТІВ¹

д.е.н., проф. Сотник І.М.,
студент гр. Е-41/1у Шевельова Д.С.
Сумський державний університет (Україна)

В сучасних умовах у світі та його регіонах відмічається зростання кризових ситуацій, результатом яких, як правило, є різні за масштабами військові конфлікти. Вони вже перетворилися у постійних супутників розвитку міжнародних відносин, впливають на них і створюють серйозну загрозу національній безпеці країн. Конфлікти у світі виникали і раніше, проте з часом на тлі зростання населення планети і вичерпування її ресурсів ці проблеми лише загострюються.

На початку ХХІ століття з'явилося багато досліджень щодо причин сучасних військових конфліктів. Найчастіше серед них науковці виділяють територіальні і релігійні суперечки, расові, етнічні проблеми, боротьбу за енергетичні ресурси. Останнім часом до числа найбільш вірогідних причин виникнення війн у ХХІ столітті відносять і конфлікти, пов'язані з проблемою доступу до водних ресурсів. Так, співвідношення між наявністю ресурсів прісної води і попитом на них у світі досягло критичного значення й у ряді випадків загрожує соціальними потрясіннями і військовими конфліктами. Нещодавно прісна вода була в надлишку на великих територіях і її витрати носили неконтрольований характер, проте сьогодні дефіцит питної води стає глобальним. Він постійно збільшується, що значно ускладнює вирішення питань дотримання мирних міждержавних відносин та запобігання військовим конфліктам [1].

Так само, як і вода, придатна для сільського господарства земля є предметом гострих суперечок, яскравим прикладом яких є ситуація в Африці. Лише незначна частина всієї площі Чорного континенту нині безпроблемна для ведення сільського господарства. Майже третину займають пустелі, де триває найактивніше змагання за розподіл водних ресурсів. Водночас більшість відомих і невідомих африканських війн ХХ століття точилися саме за землю. Спочатку йшло про контроль над багатими мінеральними покладами, ближче до нашого часу – над родючими зрошуваними ґрунтами [3].

Нині людство впритул наблизилося до межі вичерпування найдоступніших, а тому і найдешевших видів органічних та мінеральних ресурсів. Передусім це стосується нафти і газу. Ці найголовніші енергоносії суспільство вимушене добувати з усе більшої глибини (понад 5-6 тис. м). Постійно зростає частка нафти і газу, видобутих з великими витратами на шельфі морів і океанів. Крім того, дедалі більше таких енергоносіїв видобувають у віддалених районах планети з екстремальними природними умовами. Це також різко підвищує собівартість енергоресурсів, тому дефіцит нафти й газу сьогодні є потенційною причиною виникнення військових конфліктів [3].

Сучасні наукові дослідження стверджують, що наявні запаси вуглеводнів на планеті здатні забезпечити потреби світової економіки з урахуванням динаміки їх споживання не більше, ніж до кінця поточного століття. Це твердження є справедливим і для ряду інших стратегічних для світової економіки природних копалин. Отже, ресурси планети є вичерпними, а альтернативні джерела за сучасного рівня розвитку науки і техніки – не завжди достатніми для адекватної компенсації втрати традиційних ресурсів. Таким чином, логічно припустити, що боротьба за контроль над ресурсами буде посилюватися у прогресії. З огляду на те,

---

¹ Робота виконувалася за рахунок бюджетних коштів МОН України, наданих на виконання науково-дослідної роботи № 53.15.01-01.15/17.3Ф «Методологія формування механізму інноваційного розвитку національної економіки на основі альтернативної енергетики»

що результати такої боротьби є критично важливими для життєзабезпечення того чи іншого суспільства, вона відбуватиметься з використанням принципу «мета виправдовує засоби». У цьому світ наочно пересвідчився під час іракської кризи. Так, задля доступу до іракських нафтових ресурсів уряди США і Великобританії не використали, а швидше створили інформаційний привід (нібито розробка зброї масового знищення) для окупації території Іраку. Два з половиною роки з моменту початку військових дій в Іраку формувалися нові інформаційні приводи (перманентні вибори, теракти та ін.), наслідком яких було відволікання уваги громадськості від питань маршрутів вивезення нафти з країни та цін таких поставок [2].

Україна також відчула на собі проблему дефіциту ресурсів. Як відомо, країна багата на природні копалини, родючі ґрунти та має досить вигідне геополітичне положення, внаслідок чого зазнає відчутних військових натисків з боку держав-сусідів. Це виражається у вигляді газового шантажу з боку Росії, що завдав у 2009 та 2013-2014 роках серйозних ударів по виробничій і комерційній діяльності українських компаній та домогосподарств. Проте це не єдиний привід для конфліктів між Україною та Росією. Зокрема, наприкінці 2003 року відбулася суперечка з приводу приналежності о. Тузла і спорудження Росією в Керченській протоці дамби до острова. На думку деяких експертів, будівництво дамби мало на меті здійснення тиску на Україну з метою врегулювання статусу Керченської протоки та Азовського моря [2]. Також наша країна мала суперечки з Румунією з приводу о. Зміїного, який виявився багатим на природний газ. У 2009 році міжнародний суд підтвердив українську приналежність самого острова та наявність українських територіальних вод навколо нього, однак разом з тим вирішив, що цей острів не є складовою частиною берегової лінії. Суд виходив з того, що о. Зміїний розташований відносно далеко від берегу та має дуже маленькі розміри [4].

Сьогодні Україна перебуває у найбільш важкій політичній ситуації за всю історію її незалежності. Енергопостачання держави знаходиться під загрозою, а жителі східних регіонів, що належать до зони військового конфлікту, зазнають складнощів з постачанням продуктами харчування та паливом. Спроби врегулювати військовий конфлікт та покласти край політичній кризі в Україні здійснювалися неодноразово, у тому числі і за участі міжнародної спільноти, проте значного успіху поки що не принесли. Проте сьогодні є чітке розуміння того, що для успішного економічного розвитку нашої держави необхідна спільна кооперація між великими економічними регіонами – Європейським Союзом та Росією, що приведе до стабілізації конфліктної ситуації та відновлення інфраструктури країни [5]. Крім того, перспективним шляхом послаблення політичного та військового тиску на Україну є перехід її до енерго- і ресурсозберігаючого розвитку шляхом більш раціонального використання й економії ресурсів, розвитку альтернативної енергетики, створення маловідходних та безвідходних виробництв тощо.

Резюмуючи, слід відзначити, що обмеженість природних ресурсів при збереженні існуючих темпів їх споживання та динаміки народонаселення неминуче призведе до виникнення нових локальних і навіть глобальних конфліктів. Поряд з цим, існують ефективні шляхи вирішення цієї проблеми, які спираються на нові технології, що заощаджують ресурси, та виключають можливість виникнення суперечок за право володіння ними. Саме їх застосування спроможне забезпечити встановлення довготривалого миру у суспільстві та сталий розвиток території.

1. Олексик О. П. Вода як привід поговорити [Електронний ресурс] / О. П. Олексик // Дзеркало тижня. – 19.10.2007. – Режим доступу: http://gazeta.dt.ua/ ENVIRONMENT/ voda_yak_privid_pogovoriti.html.
2. Логойда В. Війна за природні ресурси стає жорстокішою. Але припинити її можливо [Електронний ресурс] / В. Логойда // Українська правда. – 23.12.2005. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/rus/articles/2005/12/23/4395250/>.

3. Трегуб Г. Обмежені ресурси: до 2030 року половина людства зіткнеться з нестачею води та сільськогосподарських земель [Електронний ресурс] / Г. Трегуб // Тиждень.ua. – 2.08.2012. – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/Society/55864>.
4. Василенко В. У дипломатії і міжнародному праві не можна оперувати категоріями «перемог» і «програвів» [Електронний ресурс] / В. Василенко // Дзеркало тижня. – 7-13.02.2009. – № 4 (732). – Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/Процес_«Румунія_проти_України».
5. Меморандум у Відні. Вирішення конфлікту в Україні: мирний шлях, територіальна цілісність і децентралізація [Електронний ресурс] / Сегодня.ua. – 1.10.2014. – Режим доступу: <http://ukr.segodnya.ua/politics/pnews/razreshenie-konflikta-v-ukraine-mirnyy-put-territorialnaya-celostnost-i-decentralizaciya-557001.html>.

Сотник, І.М. Боротьба за обмежені ресурси як підгрунття виникнення військових конфліктів [Текст] / І.М. Сотник, Д.С. Шевельова // Економічні проблеми сталого розвитку: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції імені проф. Балацького О. Ф., м. Суми, 27 травня 2015 р. / За заг. ред. О.В. Прокопенко, М.М. Петрушенка. – Суми: СумДУ, 2015. – С. 40-42.